

12 MART'IN ANLAMI VE ÖNEMİ

Bil.Uz.Okt.Yavuz ÖZDEMİR(x)

Anadolu'nun en eski yerleşim birimlerinden biri olan Erzurum, Selçuklular zamanında Türkler'in eline geçmiş ve bundan sonra da bir kaç defa istila görmesine rağmen İTürklük'ünü korumuştur.

Erzurum'un Türk ve Müslüman kalması hiç de kolay olmamış, yüzbinlerce Türk'ün kanına, canına mal olmuş, kısacası Erzurum'un bedelini kanıyla, canıyla ödemiştir. Bu noktada şu soru akla gelebilir. Erzurum niçin önemlidir veya bedeli neden kandır, candır?

Bu sorunun cevabı İsmail Habib'in şu ifadelerinde saklıdır: Erzurum artık Anadolu'nun hem kilidi hem de anahtarıdır. Onu açan Anadolu'yu almış, onu kilitleyen Anadolu'yu korumuş olacaktır. Erzurum'un söylenene ilave olmak üzere Kafkasya'yı kontrol eden bir konuma sahip olması, İran ile Türkiye'yi birbirine bağlayan yol üzerinde bulunması, önemini daha da arttırmaktadır. Bunlardan dolayıdır ki: Erzurum'un bedeli kandır ve candır.

Erzurum, Osmanlı Devletinin güçlü olduğu dönemlerde sükûn şehri olmanın yanında ticari bir merkez olarak da dikkat çekmiştir. Osmanlı Devleti'nin zayıflaması sonucu Ruslar'ın yayılmacı emellerinin hedefi haline gelmiş, 1828 senesinin 27 Haziran'ında Paskieviç komutasındaki Rus ordusu, beş asırdır Hıristiyan askeri görmemiş olan Erzurum'a girmiştir.

1827-1828 Osmanlı Rus savaşında ilk defa sayıları çok az olan Ermeniler'le direkt temas kuran Ruslar, onları çeşitli

(x) *Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü
Müdürlüğü*

vaadlerle Osmanlı Devleti'nin aleyhine kışkırtmışlardır. Bu vaadlere kanan bir kısım Ermeniler, Edirne muâhadesi sonucu geri çekilen Rus ordusuyla bereber gitmişlerdir.

Ruslar'ın Ermeniler'le temasları sonucu, Erzurum'un iç huzuru yavaş yavaş bozulmaya başlamış ve karşılıklı güvensizlik ortamı doğmuştur. Bunun yanısıra Ruslar doğuda Ermeniler vasıtasıyla Osmanlı Devleti'ni içerden vurmaya çalışırken, batıdan da İngiliz ve Fransızlar'ın desteğini almış olan bağımsız bir Yunanistan kurulmasına sebebiyet vermişlerdir. Böylece Dadaşlar'ın başına Ermeniye musallat eden Rus, Efeler'in başına da Rum'u bela etmeyi başarabilmiştir.

Ruslar 1853-1855 tarihleri arasında cereyan eden Kırım Harbi esnasında da doğuya yüklenmek istemiş iseler de İngiliz, Fransız ve İtalyan destekli Osmanlı kuvvetleri Ruslar'a galip gelmiş ve geçici bir süre için Ruslar'ın emellerini suya düşürmüştür. Bundan sonra Ruslar İngilizler'in 1869 tarihinden itibaren Osmanlı Devleti'ni koruma politikasından kaymasıyla, aradıkları zemini-diğer şartların da oluşumuyla 1877 de bulmuşlar ve tekrar Osmanlı Devleti ile savaşa girişmişlerdir. İlk başlarda Türk ordusunun başarıları söz konusu ise de Alacadağ bozgunu ile üstünlük Ruslar'a kaptırılmıştır. Ruslar Kars'ı işgal ettikten sonra Erzurum'u muhasara etmişlerdir. Ruslar'ın şehri muhasara ettiğini öğrenen genç, yaşlı kadın, erkek Erzurumlu'lar; orduyu destekleyerek Aziziye tabyalarında, Nene Hatunlar, Kara Fatma'lar, yek-vücut Rus ordusu'na karşı baltalarıyla kazmalarıyla ve sopalarıyla dövüşerek, tarihte ender rastlanan halk savunmasının en güzel örneğini Türk Milleti'ne armağan etmiş iseler de, Ermeniler'in ihaneti sonucu Tabyalar düşmüş ve Erzurum ikinci defa Rus işgalini görmüştür.

1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı Osmanlılar'ın yenilgisiyle sonuçlanınca, San Stefano antlaşmasıyla Ruslar Ermeniler lehinde ıslahat yapılmasını isterken, Bulgaristan'ın bağımsızlığının da tohumlarını atmayı ihmal etmiyorlardı. Bu antlaşmanın ağır şartlarını düzeltmek Berlin Kongresi'nden beklenmiş ise de bu kongre'de şartlar yumuşatılmakla yetinilmiştir. Ne var ki Kongreden sonra uluslararası antlaşmalarda yer bulan Ermeni meselesi, Ermeniler'in yanıltıcı propagandaları sonucu Avrupa ve Amerika'da kamuoyunca takip edilmeye başlamış, bundan cesaretlenen

Ermeniler, başta Erzurum olmak üzere Doğu'da Osmanlı Devleti'ne karşı isyan etmişlerdir. Söz konusu isyanların bastırılması Batı kamuoyunda "Ermeniler, Türkler tarafından öldürülüyor" şeklinde algılanmış ve Ermeniler bundan da pirim koparabilmişlerdir.

Yirminci yüzyılda iç ve dış ağır meselelerin altından kalkamayan Osmanlı Devleti, 1911 Trabusgarp Harbi'ni kaybetmiş 1912 de Balkan faciasını yaşamış olmasına rağmen 1914'de başlayan Birinci Cihan Harbi'nin dışında kalamamış, İtilaf cephesinde kendisine yer bulamayınca Almanya'nın yanında harbe girmiştir. Osmanlı Devleti, savaşın başlangıcında mevsim şartları ve diğer olumsuz şartlar düşünülmeden giriştiği Sarıkamış Harekâtı sonucu tabiat şartlarına yenilmiştir. 60.000 asker kaybına yol açan Sarıkamış Harekâtı sonrasında Doğu Anadolu, Rus işgaline açık hale gelmiştir. Ruslar bu idurumu değerlendirerek Ermenilerin de klavuzluğuyla Doğuyu işgal etmişlerdir Rus işgali sonrasında hamilerinden cesaret alan Ermeniler halka her türlü haksızlığı yapmış ve zulmü reva görmüşlerdir.

16 Şubat 1916 Rus işgaline uğrayan Erzurum için artık kara günler başlamıştır. Ermeni çeteleri köyleri basıyor, katliamlar yaparak Türkler'i göçe zorluyorlardı. Ne varki Ermeniler'in hamisi durumundaki Rusya'da 1917'de ihtilâl patlak verince, Rus askerleri kendi dertlerine düşmüş ve Ermeniler de onlardan geriye kalan silahları alarak zulümlarının derecelerini iyice arttırmışlardır. Silahlı Ermeniler, İtilaf gurubu devletlerinin kendilerini yedinci müttefik olarak görmelerinden de yararlanarak Erzurum ve civarında bir soykırımı gerçekleştireyorlardı.

Rusya'daki iç karışıklıktan dolayı meydana gelen değişiklikler sonucu Osmanlı-Rus Kırakısuvası, 4 Aralık'ta başlar ve bu ayın 18'inde Erzincan'da imzalanır. Başlıca hükümleri her iki ordunun yerinde kalması, yeni yığılmalar yapmamaları ve Türkler'in Rus cephesinden Irak cephesine birlik taşımamalarıdır. 15 Aralık'ta Brest-Litovsk'da yapılan anlaşma ise Erzincan muahadesine benzemektedir.

Mütareke olmasına rağmen Ermeni Ko-mitacıları'nın Erzurum ve civarında yapmış oldukları katliamların haberleri Türk birliklerine yetişince birliklerimizin sabırsızlıkları artıyordu. Erzurum'lular silahsız oldukları için kendilerini

savunmak ve orduyu beklemekten başka birşey yapamamanın üzüntüsünü yaşıyorlardı.

İşte böyle bir ortamda Türk ordusu 26 Şubat Salı günü Erzincan'ı 27 Şubat Çarşamba günü Trabzon'u 12 Mart Salı günü de Erzurum'u kurtarmayı başarıyor ve artık Erzurum için kara günler geride kalıyordu.

Erzurumlu için 12 Mart, kara günlerin geride kalmasının yanında Erzurum'lunun istiklâline kavuştuğu gündür. Evet, Erzurum'lunun bağımsızlığa ulaştığı gün, 9 Eylül'ün dört yıl önce Erzurum'da yaşanmasıdır...

Dadaşlardan Efciler'e bağımsızlık selamı, muhabbet merhabası ve işte 12 Mart'ın anlamı.